Csicsergősz

Madárodú-kalauz

Csináld magad – családi DIY-füzet

Egy cinegeodú lépésről lépésre – és minden, amit a kihelyezésről, a gondozásról és az odúlakókról tudni kell.

Szállj be Te is!

by be eco

SZIA, MADÁRBARÁT!

Lakást a madaraknak!

Sok madár faodúban költ – de idős, odvas fából sok helyen kevés van. Egy jól megépített mesterséges odú tavasszal költőhely, télen pedig szélvédett éjszakai szállás lehet.

Ebben a füzetben egy cinegeodút építünk meg lépésről lépésre, és megmutatjuk, hová tedd, hogyan gondozd, és hogyan figyeld meg a lakóit zavarás nélkül.

Mi van a füzetben?

Odú ABC: típusok és méretek 3

Ki költözik be? 4

Ne így – így! 5

Cinegeodú: alkatrészek 6

Előkészítés 7

Építsük meg! 8

Félodú és kis cinegeodú 9

Hova tedd? 10

Odúnaptár és gondozás 11

Figyeld meg – odúnapló 12

Kevés az odvas fa

A kertekből, parkokból sokszor eltűnnek az idős, odvas fák – a madarak nehezebben találnak fészkelőhelyet.

Tavasszal: bölcső

A zárt odúban a tojások és a fiókák védve vannak az esőtől és sok ragadozótól.

Télen: hálószoba

Fagyos éjszakákon akár több madár is összebújhat egy odúban.

Az aranyszabály

A lakott odút **ne nyisd ki, ne takarítsd és ne mozgasd**. A hazai odúlakó madarak többsége védett – a fészkük zavarása tilos. Figyeld őket távolról: a 12. oldalon megmutatjuk, hogyan.

MIELŐTT NEKIÁLLSZ

Odú ABC

Nem minden odú való minden madárnak. A röpnyílás mérete dönti el, ki fér be – a belső méret pedig azt, hogy kényelmes lesz-e a fészek.

Típus	Kinek?	Belső alap	Belső mélység	Röpnyílás	Magasság
A	kék cinege, barátcinege	10 × 10 cm	20–22 cm	**Ø 2,8 cm**	2–4 m
B	széncinege, házi és mezei veréb, csuszka, nyaktekercs	12,5 × 12,5 cm	20–25 cm	**Ø 3,4 cm**	2–4 m
C	házi és kerti rozsdafarkú, vörösbegy, barázdabillegető (félodú)	12,5 × 12,5 cm	18 cm	**6–10 cm magas**, nyitott	0,5–5 m
D	seregély (nagyobb változata: füleskuvik, búbosbanka)	15 × 15 cm-től	30–35 cm-től	**Ø 6 cm**	2–8 m

Forrás: MME odútípus-táblázat. A félodúnál a nyílás magassága fajonként más: házi rozsdafarkú és vörösbegy 6 cm, kerti rozsdafarkú 8 cm, barázdabillegető 10 cm.

Jó anyagból

- ☐ **2–2,5 cm vastag fenyődeszka** – vastag fal, jól szigetel.
- ☐ **Belül natúr fa**, kívül festék vagy lenolaj védheti.
- ☐ **Nyitható tető**, elöl és oldalt 2–3 cm túlnyúlással – dróttal vagy kampóval zárva.
- ✖ **Farostlemez, forgácslap** – a nedvességtől szétmállik, az alja költés közben is kiszakadhat.

Melyiket építsd?

A **B típus** a leggyakrabban lakott odú: a széncinege, a verebek és a csuszka is beköltözhet. A füzetben ezt építjük meg – a 9. oldalon pedig megmutatjuk, hogyan lesz belőle kis cinegeodú vagy félodú.

Vásárolnál? Csak olyat válassz, amelyen fel van tüntetve a típus, a méret és a röpnyílás, és ki lehet nyitni. A színes díszmadárház nem mindig valódi odú.

ISMERD MEG A LAKÓKAT

Ki költözik be?

A kis jelvény mutatja, melyik odútípust választja a faj – és mekkora röpnyílás kell neki.

Széncinege

Leggyakoribb lakó: a kitett odút sokszor elsőként foglalja el.

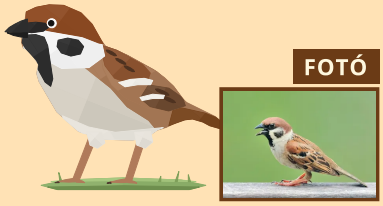
B · Ø 3,4 cm

Kék cinege

A kis nyílás védi: a nagyobb széncinege nem fér be utána.

A · Ø 2,8 cm

Mezei veréb

Barna sapka, fekete pofafolt. Szívesen költ odúban.

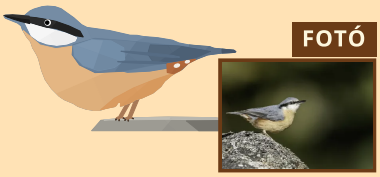
B · Ø 3,4 cm

Házi veréb

Telepesen költ: nekik több odú is lehet egy helyen.

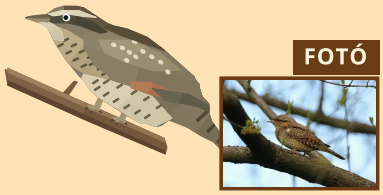
B · Ø 3,4 cm

Csuszka

Ha nagy a nyílás, sárral maga szűkíti a saját méretére.

B · Ø 3,4 cm

Nyaktekercs

Harkályféle, de maga nem váj odút – a kész odú kell neki.

B · Ø 3,4 cm

Házi rozsdafarkú

Rozsdás farok, épületeken költ – félodút tegyél neki.

C · 6 cm nyílás

Barázdabillegető

Folyton billegeti a farkát. Félodúban költ.

C · 10 cm nyílás

Seregély

Nagyobb madár, nagyobb odú: neki a D típus kell.

D · Ø 6 cm

GYAKORI HIBÁK

Ne így – így!

Az odú apró részleteken múlik. Ezek a leggyakoribb hibák – és a jó megoldásuk.

Túl nagy röpnyílás

A nagyobb madár kiszorítja a kisebbet, és a ragadozó is könnyebben benyúl.

Pontos röpnyílás

B típus: 3,4 cm, A típus: 2,8 cm. 2–3 mm eltérés még belefér.

Ülőrúd a nyílás alatt

Az odúlakóknak nem kell – a ragadozónak viszont kapaszkodót ad.

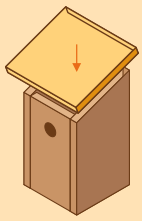
Bevágások belül

Az előlap belső oldalán, a nyílás alatt: ezeken kapaszkodnak ki a fiókák.

Díszmadárház

Festett belső, túl nagy lyuk, nem nyitható – szép, de nem valódi odú.

Natúr fa, nyitható tető

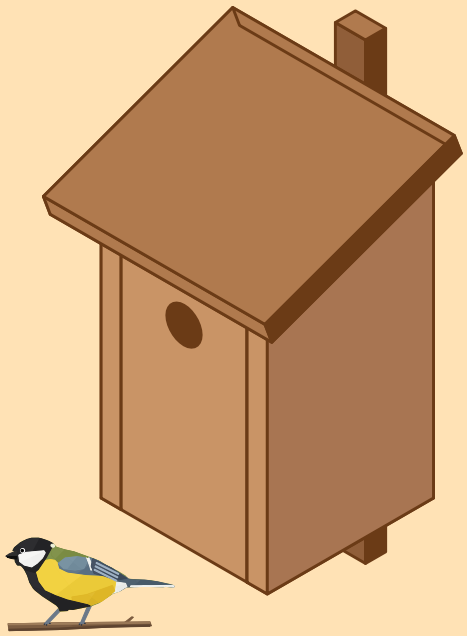
Belül kezeletlen fa, a tető nyílik – így ősszel kitakaríthatod.

PROJEKT · B TÍPUSÚ ODÚ

Cinegeodú

Közepes | 2 óra | 8 éves kortól, felnőttel

Ezt építjük

Alkatrészek

1× **Előlap** 12,5 × 25 cm	1× **Hátlap** 12,5 × 31 cm	2× **Oldalfal** 16,5 széles, 25 / 31 cm	
1× **Alj** 12,5 × 12,5 cm	1× **Tető** 22 × 20 cm	1× **Akasztóléc** 3 × 2 × 45 cm	

Minden darab 2 cm vastag, gyalult fenyődeszkából. Az oldalfalak teteje ferde (elöl 25, hátul 31 cm) – így a tető kb. 20°-ban lejt előre, és lefut róla az eső. A belső alap 12,5 × 12,5 cm, a belső mélység elöl 23 cm.

Szerszámok, apróságok

- ☐ fúró: 3 mm-es (előfúrás), 6 mm-es és 34 mm-es lyukfűrész
- ☐ kb. 20 db 3,5 × 40 mm-es horganyzott csavar, csavarhúzó
- ☐ 2 kis zsanér (vagy erős gumicsík) és egy kampó vagy drót a záráshoz
- ☐ kis fűrész, csiszolópapír, ceruza, mérőszalag, kesztyű

Vágasd méretre!

A fatelepen és sok barkácsáruházban a szabásjegyzék alapján méretre vágják a darabokat – így otthon csak össze kell rakni.

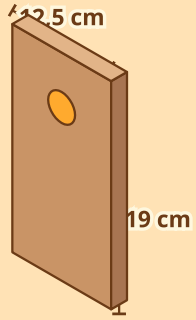
A gyerek része

Mérés, jelölés, csiszolás, a csavarok behajtása előfúrt lyukba. A fűrészt és a fúrót felnőtt kezeli.

Mielőtt összerakod

Három dolgot még a darabokon érdemes elkészíteni – összerakva már nehezebb hozzáférni.

A

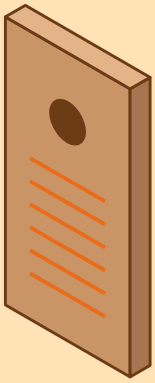

Felnőtt

Röpnyílás

34 mm-es lyukfűrésszel, az előlap felső harmadában: a közepe 19 cm-re az aljától. A szélét csiszold simára.

B

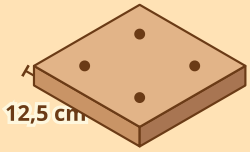

Felnőtt

Bevágások belül

Az előlap belső oldalán, a nyílás alatt 5–6 sekély, vízszintes bevágás: létra a fiókáknak a kirepüléshez.

C

Felnőtt

Lyukak az aljba

4 db 6 mm-es furat: szellőzik, kifolyik a beázó víz, és könnyebb tisztán tartani.

Miért ott a nyílás?

Ha a röpnyílás alja legalább 14–15 cm-re van az odú aljától, a macska vagy a nyest mancsa nem éri el a fészket. A mi odúnkban kb. 15 cm.

Előfúrás

Minden csavarnak fúrj előbb egy 3 mm-es lyukat – így a deszka nem reped meg, és a gyerek is be tudja hajtani a csavart.

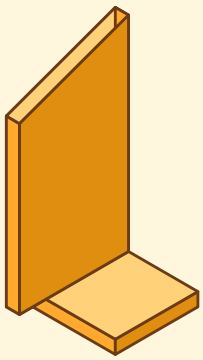
Kis cinegeodút építenél?

A kék cinegének 28 mm-es lyukfűrész kell, és kisebb az odú is. A méreteket a 9. oldalon találod.

Építsük meg!

1

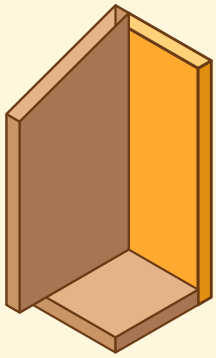
1× oldalfal
1× alj

Az aljat csavarozd az egyik oldalfal belső oldalához.

2

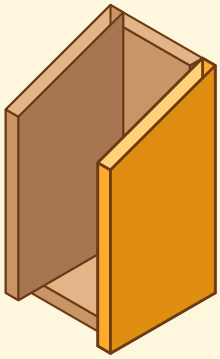
1× hátlap

A hátlap a magasabb (31 cm-es) oldalra kerül.

3

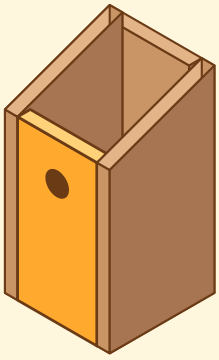
1× oldalfal

Jöhet a másik oldalfal – a ferde élek egy vonalban.

4

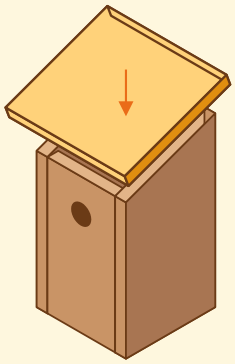
1× előlap

Előlap: a bevágások befelé, a nyílás felül.

5

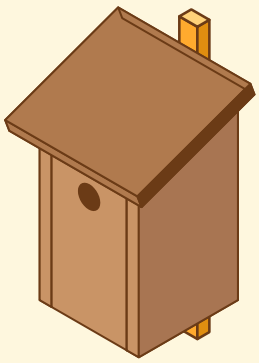
1× tető
2× zsanér

Felnőtt Tető zsanérral a hátlaphoz; elöl kampó vagy drót zárja.

6

1× akasztóléc

Akasztóléc a hátlapra – kész az odú!

Le ne szögezd a tetőt!

Ősszel ki kell takarítani az odút – a tető nyíljon, de a szél vagy a ragadozó ne tudja felnyitni: mindig zárd vissza kampóval vagy dróttal.

UGYANÍGY, KICSIT MÁSKÉPP

Félodú és kis cinegeodú

Ugyanazokból a lépésekből más madaraknak is építhetsz otthont – csak néhány méret változik.

Félodú (C)

Félodú – rozsdafarkúnak, billegetőnek

- **Alj és tető ugyanaz**, a falak alacsonyabbak: elöl 20, hátul 26 cm.
- **Az előlap csak 14 cm** magas – fölötte 6 cm-es nyílás marad (házi rozsdafarkú, vörösbegy). Kerti rozsdafarkúnak 8, barázdabillegetőnek 10 cm.
- **Nyitható tető nem kell** – elölről is kitakarítható.
- **Hova?** Eresz alá, falra, terasz tetejéhez – 2–4 méter magasra. Bokorba csak tövises vagy dróthálós védelemmel.

Kis cinegeodú (A) – kék cinegének

Darab	B (cinegeodú)	A (kis cinegeodú)
Alj	12,5 × 12,5 cm	**10 × 10 cm**
Elő- és hátlap szélessége	12,5 cm	**10 cm**
Oldalfal szélessége	16,5 cm	**14 cm**
Belső mélység	20–25 cm	**20–22 cm**
Röpnyílás	Ø 3,4 cm	**Ø 2,8 cm**

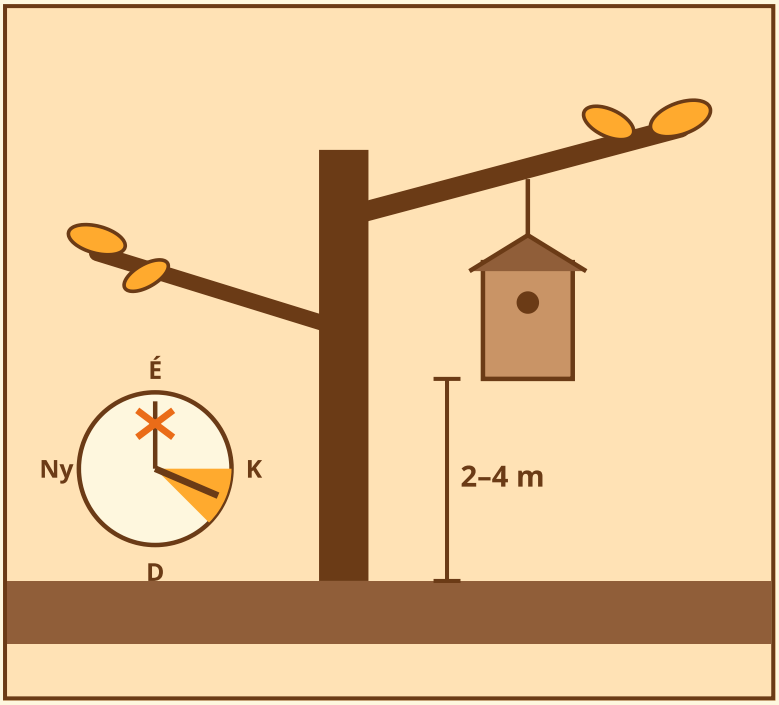
A tetőt ehhez igazítsd: elöl és oldalt 2–3 cm-rel lógjon túl.

Több odú a kertben?

Az azonos típusú odúk között hagyj 15–20 métert, mert a párok védik a területüket. Kivétel a házi veréb: neki több odú is lehet egy helyen.

Hova tedd?

Tájolás

A röpnyílás **ne nézzen északra** – onnan beázik és hideg szél fúj be. A legjobb a kelet–délkelet; a tűző déli napot és a nyugati, esős oldalt kerüld.

Magasság

Cinegeodú: 2–4 méter. Így a macska nehezen éri el, te pedig létráról még ki tudod takarítani.

Rögzítés

Erős ágra drótozva vagy kampóra akasztva – a lengő odú nem zavarja a madarakat. A drót ne vágjon a kéregbe; évente lazíts rajta.

Kissé előre dőljön

Soha ne hátra: így nem folyik be az eső a röpnyíláson.

Nyugalom

Ne az etető mellé és ne a forgalmas bejárathoz tedd. A röpnyílás előtt legyen szabad a berepülés, ne takarja ág.

Mikor tedd ki?

Az ősz a legjobb: **szeptember és november között** kitéve a madarak már télen éjszakázhatnak benne. Később is kiteheted – de lehet, hogy csak idővel fedezik fel.

Ragadozók ellen

A tetőt minden ellenőrzés után zárd vissza dróttal. Ha a macska vagy a nyest fel tud mászni a fára, segíthet egy szakszerűen felszerelt fémgallér a törzsön – legalább 1,5 méter magasan kezdődjön, és időnként lazíts rajta, hogy a fa nőhessen.

EGÉSZ ÉVBEN

Odúnaptár és gondozás

Az odú éve

költés – ne zavard! · takarítás és kihelyezés · téli szállás – nézz rá havonta

Őszi nagytakarítás – lépésről lépésre

A költés után, szeptember és február között – csak akkor, ha az odú biztosan üres.

1 Kopogj!

Mielőtt kinyitod, kopogj az odún, és várj egy kicsit – hátha lakik benne valaki.

2 Kesztyű, porálarc

A régi fészekben élősködők lehetnek. Több odúnál viselj porálarcot is.

3 Régi fészek ki

Szedd ki a régi fészket és az ürüléket – ne hagyd az odú mellett a földön.

4 Kefe, vegyszer nélkül

Kefével söpörd ki. Vegyszert soha ne használj; ha nagyon koszos, tiszta vízzel öblítsd, és hagyd kiszáradni.

5 Nézd át

Repedés, beázás, laza rögzítés? Javítsd meg, a röpnyílás elé nőtt ágat vágd vissza.

6 Zárd vissza

A tetőt kampóval vagy dróttal zárd – utána moss alaposan kezet.

Más lakik benne?

Ha pelét vagy denevért találsz, zárd vissza és hagyd békén – védett állatok. Ha nem tudod, mit tegyél, kérj segítséget szakértőtől. Darázsfészket ne bánts: hívj szakembert.

Télen is nézz rá

Az éjszakázó madarak ürüléke felgyűlhet az alján. A téli használat legbiztosabb jele éppen ez – ilyenkor ne bolygasd.

Figyeld meg – odúnapló

Távolról

Pár méterről, csendben, távcsővel vagy az ablakból. A madár akkor nyugodt, ha nem lát közel embert.

Röviden

Egy megfigyelés ne tartson sokáig, és ne állj a berepülés útjába – a szülők hordják az eleséget.

Nem nyitod ki

Költés idején a lakott odú zárva marad. Amit látsz, az a röpnyílásnál történik – és ez épp elég izgalmas!

Odúnapló

Dátum	Ki jött?	Mit láttál? (fészekanyag, eleség, fiókahang, kirepülés)

A beeco appban is vezethetsz odúnaplót: feljegyezheted az odú állapotát, és azt, hogy lakják-e.

Fiókát találtál a földön?

Tavasszal és nyáron a tollas, ugrándozó fióka többnyire **nem árva**: épp kirepült, a szülei a közelben etetik. Ha veszélyes helyen van, tedd egy közeli bokor alá – de ne vidd haza, és ne etesd. Ha csupasz, sérült vagy beteg, keress madármentő helyet. Bővebben: mme.hu/maganyos_fiokat_talaltam

FEDEZD FEL ŐKET

Kint az odú? Tedd fel a térképre!

A beeco appban az odúdat is felteheted a térképre, vezetheted az odúnaplót, és a lakóit a Madár albumodba gyűjtheted.

1

Jelöld az odút

Tedd fel a beeco térképére, add meg a típusát és a magasságát.

2

Vezess odúnaplót

Lakott? Tiszta? Javításra szorul? Az app megjegyzi.

3

Be is röppent a Madár albumodba!

Gyűjtsd a fajokat, és tedd színesebbé az albumodat.

Töltsd le a beeco appot!

Olvasd be a kódot, vagy keresd a beeco-t az App Store-ban és a Google Playen.

beeco.hu/letoltes

Képforrások és szakmai alap

Széncinege – fotó: Frank Vassen from Brussels, Belgium, CC BY 2.0, Wikimedia Commons

Kék cinege – fotó: (c) Alexis Tinker-Tsavalas, some rights reserved (CC BY), CC-BY, iNaturalist

Mezei veréb – fotó: Yiwenyiwen, CC BY-SA 4.0, Wikimedia Commons

Házi veréb – fotó: Rhododendrites, CC BY-SA 4.0, Wikimedia Commons

Csuszka – fotó: Chme82, CC BY-SA 4.0, Wikimedia Commons

Nyaktekercs – fotó: Donald Hobern from Copenhagen, Denmark, CC BY 2.0, Wikimedia Commons

Házi rozsdafarkú – fotó: (c) SteveM4560, some rights reserved (CC BY), CC-BY, iNaturalist

Barázdabillegető – fotó: Jac. Janssen from BAARLO LB, NL, CC BY 2.0, Wikimedia Commons

Seregély – fotó: marsupium photography, CC BY-SA 2.0, Wikimedia Commons

A madárrajzok a beeco madártárából valók. A méretek az MME odútípus-táblázatából, a tanácsok az MME, a NABU és az RSPB nyilvános ajánlásaiból.

Lehet, hogy jövő tavasszal már fiókák csipognak az odúdban.

Csicsergész

by beeco